

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

П'ЯТА СЕКЦІЯ

РІШЕННЯ

Заява № 45467/19

Іван Петрович ЖАРЧЕНКО
проти України

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи 12 травня 2020 року Комітетом у складі
Габріеле Куцко-Стадлмайер, голова,
Мартінш Міц,
Ані Зайберт-Фор, судді,
та Віктора Соловейчика, заступника Секретаря Секції,
Беручи до уваги вищезазначену заяву, подану 23 серпня 2019 року,
Обговоривши, вирішує наступне:

ФАКТИ

1. Заявник, п. Іван Петрович Жарченко, є громадянином України, який народився у 1986 році та проживає у м. Харкові. Його інтереси в Суді представляв п. А.І. Уманець, адвокат, який практикує в тому ж місті.

А. Обставини справи

2. Обставини справи, викладені заявником, можна підсумувати наступним чином.
3. З 2006 року заявник працював поліцейським, останнім часом у Покровському відділі Головного управління Національної поліції в Донецькій області (далі - Покровський відділ поліції).
4. 20 липня 2017 року було призначено службове розслідування на підставі інформації про те, що проти кількох співробітників Покровського відділу поліції було порушено кримінальну справу за фактом перевищення службових повноважень.
5. Того ж дня трьох працівників поліції, у тому числі заявника, було заарештовано, а 21 липня 2017 року їм було повідомлено про підозру у вищезазначеній кримінальній справі.
6. 11 серпня 2017 року службове розслідування було припинено. У його висновку зазначалося, що воно було розпочато на підставі інформації про порушення кримінального провадження за фактом перевищення службових повноважень окремими працівниками Покровського відділу поліції. Далі зазначалося, що в ході службового розслідування було встановлено, що троє працівників міліції, у тому числі заявник, були "пов'язані з вчиненням вищезазначеного злочину" і, прагнучи покращити показники своєї роботи, сфальсифікували докази, що призвело до порушення кримінальної справи проти невинних осіб. У цьому контексті також зазначалося, що заявник підкинув наркотики, які він та його колеги раніше придбали у невідомих осіб у березні 2017 року, певному Ш., щоб пізніше відкрити проти нього кримінальну справу. Було зазначено, що ці дії порушували чинне законодавство, зокрема про поліцейську етику, та негативно вплинули на їхню репутацію як працівників поліції. Насамкінець було зазначено, що заявник відмовився надати будь-які пояснення щодо подій, які відбулися.
7. На підставі вищезазначених висновків було прийнято рішення звільнити заявника зі служби в міліції. Двох інших причетних працівників міліції також було звільнено, як і деяких

з їхніх керівників, які не змогли належним чином організувати та контролювати діяльність своїх підлеглих; деякі інші вищі посадові особи міліції також були притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

8. У наказі про звільнення від 31 серпня 2017 року було зазначено, що під час досудового розслідування за фактом зловживання владою було встановлено, що заявник був "пов'язаний з вищевказаним злочином". Далі зазначалося, що заявник звільняється на підставі пункту 6 частини 1 статті 77 Закону "Про Національну поліцію України" через

"відсутність особистої дисципліни, грубе порушення пунктів 1 і 2 частини 1 статті 18 Закону "Про Національну поліцію" та статті 7 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ, пунктів 1.3 і 1.4 розділу 1 Положення про службу дільничних інспекторів міліції Міністерства внутрішніх справ (затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ № 550 від 11 листопада 2010 року), а також пункту 1 розділу II Правил етики поліцейських (затверджених Наказом Міністерства внутрішніх справ № 1179 від 9 листопада 2016 року), що виразилося у передачі наркотичних засобів Ш. з метою відкриття проти нього кримінальної справи, а також у вчиненні діяння, яке негативно впливає на імідж Національної поліції (...)".

9. У лютому 2018 року заявник оскаржив своє звільнення в суді. Він скаржився на численні порушення в процедурі службового розслідування, а також стверджував, що хоча службове розслідування було призначено на підставі інформації про порушення кримінального провадження за фактом зловживання службовим становищем, дії, інкриміновані йому як дисциплінарний проступок, не охоплювалися об'єктивними ознаками злочину "зловживання службовим становищем". У будь-якому випадку, за його словами, його вина могла бути встановлена лише судом у рамках кримінального провадження. У зв'язку з цим він стверджував, що твердження в наказі про його звільнення про нібито передачу наркотиків Ш. по суті стосувалися об'єктивних ознак злочину "зловживання службовим становищем", в якому його обвинувачували в рамках кримінального провадження, і тому вони порушували його презумпцію невинуватості. Заявник вимагав поновлення на роботі та виплати всіх належних йому надбавок до заробітної плати за час вимушеного прогулу.

10. 3 жовтня 2018 року Харківський окружний адміністративний суд відхилив вимоги заявника. Вивчивши обставини справи та чинне законодавство, суд встановив, що службове розслідування було проведено належним чином. Суд також зазначив, що порушення дисципліни, вчинене заявником, порушувало статтю 7 Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ та статтю 18 Закону "Про Національну поліцію України" (див. пункти 17 та 18 нижче) і могло спричинити таку санкцію, як звільнення, яка була правомірно застосована з огляду на тяжкість дій заявника. У відповідь на аргументи заявника щодо відсутності встановлення вини у кримінальному провадженні суд зазначив, що

"встановлення наявності чи відсутності вини заявника у вчиненні злочину не є предметом розгляду цієї справи (оскільки це не належить до компетенції адміністративного суду), а спір виник у правовідносинах, пов'язаних із застосуванням дисциплінарних стягнень".

Суд також зазначив, що в ході розгляду справи заявник не спростував висновки службового розслідування.

11. Заявник подав апеляційну скаргу. Він повторив свої аргументи щодо порушення презумпції невинуватості. Він зазначив, зокрема, що

"існує серйозний ризик порушення презумпції невинуватості [заявника] через презумпції щодо фактичних обставин [що містяться у висновках службового розслідування], які становлять основу кримінального обвинувачення. Таке рішення, не маючи преюдиціального значення, може в майбутньому вплинути на суд під час судового розгляду справи [проти заявника]".

Він також стверджував, що не міг бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за ті самі дії, які ще не були доведені у кримінальному провадженні.

12. 13 березня 2019 року Другий апеляційний адміністративний суд відхилив апеляційну скаргу заявника. Він погодився з висновками суду нижчої інстанції про те, що службове розслідування та звільнення на його підставі були законними. Він також зазначив, що

службове розслідування мало на меті не встановлення вини заявника у вчиненні кримінального правопорушення, а порушення ним трудової дисципліни, що не залежить від наявності вироку у кримінальній справі. Суд також підкреслив, що заявника було звільнено не через вчинення злочину (що є окремою підставою для звільнення), а в результаті застосування дисциплінарного стягнення. У зв'язку з цим він послався на пункт 6 частини 1 статті 77 Закону "Про Національну поліцію України" (див. пункт 17 нижче).

13. Заявник подав касаційну скаргу, по суті повторивши свої попередні аргументи.

14. 24 квітня 2019 року Верховний Суд України відмовив у відкритті касаційного провадження, оскільки відповідно до чинного законодавства справи, пов'язані з публічною службою (прийняття на публічну службу, звільнення з публічної служби тощо), не підлягають касаційному оскарженню за відсутності виняткових підстав, наприклад: важливість справи для забезпечення єдності судової практики; значний суспільний інтерес; виняткова важливість справи для заявника. Заявник, однак, не навів жодних аргументів на підтримку існування таких виняткових підстав.

15. Заявник не надав жодної інформації та жодних документів щодо кримінального провадження проти нього.

В. Відповідне національне законодавство

1. Кримінальний кодекс України 2001 року

16. Стаття 365 Кодексу має наступний вигляд:

Стаття 365. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу

"1. Перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне діяння працівника правоохоронного органу, яке явно виходить за межі наданих йому прав чи повноважень, якщо воно заподіяло шкоду охоронюваним законом правам та інтересам громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб,

караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, що супроводжувалися насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність, діями, але за відсутності ознак катування, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, -

караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років".

2. Закон "Про Національну поліцію України" від 2015 року

17. Відповідні положення Закону звучать наступним чином:

Стаття 18. Основні обов'язки поліцейського

"1) Поліцейський зобов'язаний

1) неухильно додержуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність поліції, Присяги поліцейського

2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; (...)"

Стаття 19. Види відповідальності поліцейських

"1. у разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

2. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування заходів заохочення визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, який затверджується законом".

Стаття 77. Звільнення зі служби в поліції

"1) Поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється:

(...)

6) у зв'язку із застосуванням дисциплінарного стягнення у виді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України; ...

10) у разі ухвалення судового рішення про притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення; ..."

3. *Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ 2006 року*

18. Відповідно до Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Закону України "Про Національну поліцію" (№ 911-VIII від 23 грудня 2015 року) Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ залишався чинним до прийняття Дисциплінарного статуту Національної поліції (згаданого у статті 77 Закону "Про Національну поліцію", згаданого вище). Стаття 2 Статуту визначає дисциплінарний проступок як недотримання або неналежне дотримання поліцейським службової дисципліни. За такий проступок стаття 5 передбачала дисциплінарну відповідальність. Стаття 7 Статуту передбачала, що кожен поліцейський зобов'язаний додержуватися правил службової дисципліни, зокрема, додержуватися законів та Присяги поліцейського, захищати права громадян, дотримуватися вимог професійної етики, бути чесним і незалежним у професійній діяльності. Стаття 12 Статуту передбачала перелік дисциплінарних стягнень, які могли бути застосовані до поліцейських, зокрема: усне зауваження; попередження; догана; сувора догана; звільнення із займаної посади; пониження у спеціальному званні на один ступінь; звільнення зі служби в поліції. Стаття 14 Статуту описує процедуру застосування дисциплінарних стягнень, включаючи проведення службового розслідування.

4. *Положення про службу дільничних інспекторів міліції Міністерства внутрішніх справ (затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ №. 550 від 11 листопада 2010 року)*

19. Відповідні положення Положення (у редакції, чинній на той момент) передбачали наступне:

"1.3 У своїй діяльності працівники інспекторської служби міліції керуються Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, Загальною декларацією прав людини і Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та цим Положенням.

1.4 Діяльність інспекторської служби міліції в системі Міністерства внутрішніх справ здійснюється відповідно до принципів законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями та населенням, незалежності від політичних партій та інших громадських об'єднань".

5. *Правила етичної поведінки працівників поліції (затверджені Наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1179 від 9 листопада 2016 року)*

20. Пункт 1 розділу II Правил передбачає, що поліцейський зобов'язаний додержуватися Конституції та законів України, зокрема антикорупційного законодавства, діяти в межах наданих йому повноважень, бути ввічливим і професійним, не порушувати права і свободи людини, виявляти повагу до людської гідності та бути справедливим, повідомляти керівництву про обставини, що унеможливають його подальше проходження служби в поліції.

СКАРГИ

21. Заявник скаржився за пунктом 2 статті 6 Конвенції на те, що за висновками службового розслідування його по суті було визнано винним в інкримінованих йому діях і що цей факт, а також його подальше звільнення були шкідливими для кримінального провадження проти нього.

22. Він також скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції на те, що Верховний Суд відмовився відкрити касаційне провадження у його справі, незважаючи на той факт, що заробітна плата заявника становила його єдиний дохід, а тому ця справа мала для нього велике значення. За статтею 13 Конвенції заявник скаржився на відсутність ефективного засобу юридичного захисту з огляду на фактичні обставини справи.

23. Нарешті, заявник скаржився за статтею 1 Протоколу № 1 до Конвенції на те, що він був позбавлений доходу через звільнення.

ЗАКОН

А. Скарга за пунктом 2 статті 6 Конвенції

24. Заявник скаржився на те, що службове розслідування та його звільнення по суті мали на меті довести його вину у вчиненні злочину і що це завдало шкоди кримінальному провадженню проти нього. Він посилався на статтю 6 § 2 Конвенції, яка гласить наступне:

"Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку".

25. Суд повторює, що презумпція невинуватості порушується, якщо в судовому рішенні або заяві державної посадової особи щодо особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення, відображено думку про її винуватість до того, як її вину буде доведено в законному порядку. Достатньо, навіть за відсутності будь-якого формального висновку, щоб існувало певне обґрунтування того, що суд вважає обвинуваченого винним (див., серед інших джерел, рішення у справі "Мінеллі проти Швейцарії" (Minelli v. Switzerland), від 25 березня 1983 року, § 37, Series A № 62). Хоча принцип презумпції невинуватості є одним з елементів справедливого кримінального процесу, що вимагається статтею 6 § 1, він не є просто процесуальною гарантією в кримінальному провадженні. Її сфера дії є більш широкою і вимагає, щоб жоден представник держави або органу державної влади не оголошував особу винною у вчиненні правопорушення до того, як її вину буде встановлено судом (див. рішення у справі "Челік (Бозкурт) проти Туреччини" (Çelik (Bozkurt) v. Turkey), no. 34388/05, § 29, від 12 квітня 2011 року, та Moullet проти Франції (ріш.), № 27521/04, від 13 вересня 2007 року).

26. Суд вже постановив, що ні метою, ні наслідком положень пункту 2 статті 6 не є перешкоджання органам, наділеним дисциплінарними повноваженнями, накладати санкції на державного службовця за дії, в яких його звинувачують у кримінальному провадженні, якщо ці дії були належним чином встановлені (див. згадане вище рішення у справі "Мулле проти Франції" (Moullet v. France)). Тим не менш, якщо національне рішення щодо дисциплінарних санкцій містить твердження про притягнення відповідної особи до кримінальної відповідальності, це може підняти питання, що підпадає під дію пункту 2 статті 6 Конвенції (див. згадане вище рішення у справі "Челік (Бозкурт) проти Туреччини" (Çelik (Bozkurt) v. Turkey), п. 32).

27. Суд зазначає, що у цій справі заявника було звільнено на підставі пункту 6 частини 1 статті 77 Закону України "Про Національну поліцію" внаслідок застосування до нього дисциплінарного стягнення, спричиненого діями, які становили професійний проступок та порушення етики, а не через вчинення ним кримінального правопорушення, що є іншою підставою для звільнення (див. пункти 8 та 17 вище). У судах заявник не спростовував висновки службового розслідування щодо порушення відповідних правил поведінки працівників поліції, що було зафіксовано у наказі про його звільнення від 31 серпня 2017 року

(див. пункт 8 вище), та посилався переважно на процесуальні порушення під час його проведення та порушення його презумпції невинуватості (див. пункти 6, 9 та 11 вище).

28. Крім того, національні суди послідовно підкреслювали, що заявника було звільнено за вчинення дисциплінарного проступку та що питання винуватості заявника у вчиненні злочину не було предметом спору, і в будь-якому випадку це питання не належало до компетенції адміністративних судів (див. пункти 10 та 12 вище).

29. Дійсно, фраза про те, що заявник "був пов'язаний із вчиненням злочину", була використана у висновку службового розслідування та в наказі про звільнення заявника (див. пункти 6 та 8 вище). Однак у згаданих документах чітко зазначалося, що у зв'язку з цим розглядалося окреме кримінальне провадження, що дає зрозуміти, що проти заявника було висунуто обвинувачення, але не встановлено його вини у вчиненні кримінального правопорушення, яке йому інкримінувалося. Крім того, ні національні органи, відповідальні за дисциплінарне провадження, ні суди не використовували будь-яку іншу інформацію, не робили жодних інших висновків або заяв з питань, що стосуються цих кримінальних проваджень, які на той час, очевидно, перебували на ранніх стадіях розслідування. Крім того, хоча дії, вчинені проти заявника в рамках дисциплінарного провадження, могли також становити склад злочину, його було звільнено за професійну недбалість та порушення етики. Ніщо в мові використаних заяв або фактичній інформації, зафіксованій національними органами в ході дисциплінарного провадження, не вказувало на вини заявника у вчиненні кримінального правопорушення, в якому його обвинувачували.

30. З огляду на вищевикладене та дотримуючись підходу, застосованого у справі "Ніколова та Вандова проти Болгарії" (Nikolova and Vandova v. Bulgaria) (№ 20688/04, §§ 97-101, 17 грудня 2013 року), Суд вважає, що скарга за пунктом 2 статті 6 Конвенції є явно необґрунтованою і має бути відхилена відповідно до підпунктів "а" і "а" пункту 3 статті 35 Конвенції.

В. Інші ймовірні порушення Конвенції

31. Заявник також скаржився за пунктом 1 статті 6 Конвенції на те, що Верховний Суд відмовився відкрити касаційне провадження у його справі, незважаючи на той факт, що заробітна плата заявника становила його єдиний дохід, а тому ця справа мала для нього велике значення. Заявник також скаржився за статтею 1 Протоколу № 1 до Конвенції на те, що він був позбавлений доходу у зв'язку зі звільненням, а також за статтею 13 Конвенції на відсутність ефективного засобу юридичного захисту щодо фактів справи.

32. Суд розглянув вищезазначені скарги і вважає, що у світлі всіх наявних у нього матеріалів і в тій мірі, в якій оскаржувані питання належать до його компетенції, вони не містять ознак порушення прав і свобод, закріплених у Конвенції та протоколах до неї.

33. Звідси випливає, що ці скарги мають бути відхилені відповідно до підпункту "а" пункту 3 і пункту 4 статті 35 Конвенції.

З цих причин Суд одноголосно

Оголошує заяву неприйнятною.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 4 червня 2020 року.

Віктор Соловейчик Заступник Секретаря	Габріеле Куцко-Штадлмайер Президента
--	---